

SAKALAMENITI 'O E 'OHOMOHE MO E PAPITAISO

Ko e lea 'sakalameniti' ko e tuku'au mai ia mei he fo'ilea faka-Latina ko e 'Sakalamenitamu', 'a ia ko e ohi ia mei he fo'i lea faka-Kalisi ko e 'misitelioni (musterion – 'Efeso 5:32) 'a ia ko hono motu'a'i lea ko e 'misiteli' (musteria) 'a ia ko hono lea maheni na'e ngaue'aki 'e he siasi ko e 'Sakalameta' (Sakalamenta) 'i he lea faka-Latina. Ko e *Sakalamenitamu* ko ha me'a kuo 'fakatapui' pe ko ha taha kuo 'fakapapau' ke talangofua ki he fekau kuo ne fakapapau ki ai. Ko 'eni 'a e fa'ahinga fakapapau na'e fai 'e he sotia Loma 'o ne fakaha 'i tu'a 'i he 'ene fakamo'oni ki ai 'i hono loto pea ke ne taukave foki ki he fekau ko ia.

Ko e Papitaiso pea mo e 'Ohomohe ko e ongo Sakalameniti ia 'oku tauhi 'e he siasi. 'Oku fakafofonga 'e he ongo Sakalameniti ko 'eni 'a e 'ofa 'a e 'Otua na'e fakafofou mai 'i hono 'Alo ko Sisu Kalaisi 'i he kolosi. 'Oku 'ikai ko e sino mo'oni ia pe ko e ta'ata'a mo'oni ia 'o Sisu Kalaisi ka ko e ta'ape pe ko e fakatata 'o hono sino mo hono ta'ata'a. Ko hono fakalea 'e taha, ko e ongo 'elemeniti 'oku ngaue'aki ki he ongo Sakalameniti ko e fakatata 'o ha misiteli 'a e 'ofa 'a e 'Otua pea mo e misiteli 'o 'etau fakapapau ke tukupa 'etau mo'ui ma'a Sisu Kalaisi. Ko e taimi 'oku tau 'inasi ai 'i he ongo Sakalameniti ko 'eni 'oku fakaha ai 'etau fakatomala 'i loto pea mo 'etau tukupa 'i loto ke tau tauhi pe 'a Sisu ko ia pe hotau 'Eiki huhu'i pea mo hotau 'Eiki Toetu'u. Ko e misiteli ko 'eni ko e kelesi tomu'a pe ia 'a e 'Otua.

Ko e ongo Sakalameniti 'o e 'Ohomohe pea mo e Papitaiso ko e ongo koloa ia 'a e siasi pea ko e siasi pe te ne fakamafai'i ha taha pea te ne toki ma'u 'a e totonu ke ngaue'aki. Ko e siasi ko e Sino ia 'o Kalaisi pea ko ia na'e foaki ki ai 'e Sisu 'a e ki ki he Pule'anga 'o Hevani (Matiu 16:19). Ko ia ai 'oku mahu'inga malie leva kiate kinautolu 'oku nau ala ke ngaue'aki 'a e ongo ouau ni ke tomu'a fakamafai'i 'e he siasi pea toki ngofua ke ngaue'aki. Ko ia 'ilonga ia kuo fakamafai'i ke ne ngaue'aki 'a e ongo Sakalameniti toputapu ni kuopau ke ne tauhi ia ke hoa mo e tokotaha 'oku ne fakafofonga 'a Kalaisi 'i he 'ene lea pea mo 'ene ngaue foki (1 Timote 6:11-12).

SAKALAMENITI 'O E PAPITAISO

Ko e papitaiso ko ha misiteli 'o e fakafo'ou 'o ha taha 'i he huafa 'o Sisu Kalaisi. Ko e taimi 'oku fai ai hono papitaiso pea 'oku ne kautaha leva pea mo Kalaisi pea pehe ki hono kau muimui. Ko e papitaiso 'o ha tangata pe fefine 'oku ne kautaha ai pea mo e pekia mo e toetu'u 'a Sisu Kalaisi (Loma 6:3-5; Kolose 2:12); kuo fufulu ai 'ene ngaahi angahala (1 Kolinito 6:11); fai hono fanau'ifo'ou (Sione 3:5); fakamaamangia ai 'e Sisu Kalaisi ('Efeso 5:14); tui 'a e teunga fo'ou (Kaletia 3:27); fakafo'ou 'e he Laumalie (Taitusi 3:5); hikiatu mei he popula (1 Kolinito 10:1-2); fakatau'ataina mei he ngaahi 'a vahevahe 'oku ne tu'usi 'a 'etau fekau'aki (Kaletia 3:27-28; 1 Kolinito 12:13).

A) Kautaha 'i he Pekia mo e Toetu'u 'a Sisu Kalaisi

Ko e papitaiso 'oku 'uhinga ia 'oku tau kau 'i he 'ene mo'ui, pekia, pea pehe foki ki he 'Ene toetu'u. Na'e papitaiso 'a Sisu 'o 'ikai 'uhinga na'e 'i ai ha'ane angahala ka ko e fakaha 'Ene fie kautaha pea mo e fa'ahinga 'o e tangata 'i he 'Ene mamahi, pekia, pea pehe ki he 'Ene toetu'u (Ma'ake 10:38-40, 45). Ko ia ko e papitaiso ko ha tokotaha kuo ne uku 'i he ta'ata'a 'o Kalaisi pea kuo ne hake kuo fakama'a. Kuo ne pekia fakataha mo Kalaisi pea kuo telio ia fakataha mo 'ene ngaahi angahala pea kuo ne toetu'u pea mo e mo'ui fo'ou (Loma 6:3-11; Kolose 2:13, 3:1; 'Efeso 2:5-6).

B) Fakatomala, Fakamolemole, mo e Fakama'a

Ko e papitaiso 'oku te 'inasi ai 'i he pekia pea mo e toetu'u 'a hotau 'Eiki 'a ia 'oku ne pole'i ai 'a e fakatomala pea mo e fakafo'ou mo'ui. Na'e fai foki 'e Sione 'a e papitaiso 'o e fakamolemole angahala (Ma'ake 1:4). 'I he Fuakava Fo'ou ko e papitaiso 'oku ne fakatata 'a e fakama'a 'o e loto 'aki 'a e ta'ata'a 'o Sisu Kalaisi, pea 'oku fai ai 'a hotau fakatonuhia (Hepelu 10:22; 1 Peter 3:21; Ngaue 22:16; 1 Kolinito 6:11). Ko ia ai ko kinautolu kuo papitaiso kuo fai honau fakamolemole'i, fakama'a, pea mo fakatonuhia 'e Sisu Kalaisi 'i he pekia na'a ne fai.

C) Me'a'ofa 'o e Laumalie Ma'oni'oni

'Oku hanga 'e he papitaiso 'o fakaha 'a e misiteli 'o e ngaue 'a e Laumalie Ma'oni'oni 'i he 'etau mo'ui. Ko ia 'a e ivi pea mo e mafai 'o e Kalisitiane 'oku fai'aki 'ene fakamo'oni ma'a hono 'Eiki ko Sisu Kalaisi. Ko e Laumalie 'oku ne fakatupulekina 'a e tui 'o e tokotaha muimui 'o a'u ki he 'aho faka'osi (2 Kolinito 1:21-22; 'Efeso 1:13-14).

D) 'Oku Te Kau Ai Ki he Sino 'o Kalaisi

Ko e papitaiso 'oku ne fakahu ai 'a e tangata pea mo e fefine ke kau 'i he Sino Hamai 'o Kalaisi. 'I he papitaiso 'oku tau kautaha ai mo Kalaisi pea pehe ki hotau kaunga Kalisitiane 'i he Sino 'o Kalaisi. Ko ia ai 'oku tau hoko ko e kakai pe 'e taha 'i he tui pea mo e ngaue ('Efeso 4:4-6) pea holoki ai 'a e ngaahi 'a vahevahe 'oku ne vahevahe'i kitautolu ka tau hoko kotoa pe 'o taha.

E) Ko e Faka'ilonga 'o e Pule'anga 'o e 'Otua

'Oku fakaha 'e he papitaiso 'a e hoko mai 'a e pule 'a e 'Otua ki mamani 'o hange pe ko ia 'i he langi (Matiu 6:10; Ngaue 2:41). 'Oku hoko ai 'a e mo'ui 'o fakafo'ou pea neongo 'oku te'eki ke te a'usia 'a e fonua ka 'oku te mata pe 'i mamani 'a hono ngaahi fua. Ko e fakafo'ou ko 'eni 'oku makatu'unga ia 'i he tui, 'ofa, pea mo e 'amanaki lelei ki he kaha'u 'i ha hoko mai 'a e Pule'anga 'o e 'Otua 'i hotau fakamo'ui ko Sisu Kalaisi (Matiu 25:31; Ngaue 1:11; Loma 6:5; 1 Kolinito 11:26).

F) Papitaiso Fanau mo e Kakai Lalahi

'Oku ua 'a e ongo papitaiso 'oku ngaue'aki 'e he siasi, 'a ia ko e fanau pea mo e kakai lalahi. Ko hono uho 'o e ongo papitaiso ko 'eni ko e tui ki he fakamolemole pea mo e fakamo'ui 'oku fai 'e he 'Eiki 'i he mo'ui. 'Oku fakafofonga 'e he ongomatu'a 'a e tui 'a e fanau pea ko e taha lahi te ne fakamo'oni 'i he 'ao 'o e siasi. Neongo 'oku na kehekehe ka 'oku na fakatou makatu'unga pe 'i he tui kia Sisu Kalaisi (Matiu 28:19).

SAKALAMENITI 'O E 'OHOMOHE

Ko e Sakalameniti 'o e 'Ohomohe ko e me'a'ofa ia 'a Sisu ki he 'Ene kau muimui ke hokohoko atu hono fai ke fakamanatu ai 'a e feilaulau na'a ne fai 'i hono sino pea mo hono ta'ata'a (1 Kolinito 11:23-25; Matthew 26:26-29; Ma'ake 14:22-25; Luke 22:14-20). 'Ikai ngata ai ka 'oku ne fakamanatu 'a e katoanga 'e teuteu 'e he 'Otua ma'a hono kakai 'i he pule'anga 'o e 'Otua ke nau 'inasi ai 'i hono fiefia. 'Oku to e hanga foki 'e he Sakalameniti 'o e 'Ohomohe 'o fakamanatu 'a e Katoanga Pasova, 'a ia ko e manatu ki he fakalaka 'a e 'angelo faka'auha mei he fale 'o e kakai 'Isileli ko e 'uhi ko e toto na'e vali'aki 'a honau ngaahi pou matapa ('Ekisoto 24). Ko e 'Ohomohe ko e fakamanatu 'a e ta'ata'a pea mo e sino 'o e lami 'ave hia na'e pekia he kolosi ka tau mo'ui (Sione 1:36; 1 Pita 1:18-19)

A) 'Ohomohe ko e Fakamo'ui

Ko 'etau tali 'a e Sakalameniti 'o e 'Ohomohe ko 'etau tali ia 'a e fakamo'ui 'a e 'Otua na'e fai 'i hono 'Alo ko Sisu Kalaisi. 'Oku tau tali 'a e ma pea mo e uaine ko e taibe 'o e fakamo'ui pea mo e fakafo'ou 'oku fai 'e he Laumalie Ma'oni'oni 'i he mo'ui 'a e Kalisitiane. 'I he 'etau 'inasi ai 'oku fakapapau'i ai 'a e fakamolemole 'o 'etau ngaahi angahala (Matiu 26:28; Sione 6:51-58).

B) 'Ohomohe ko e Fakafeta'i

Ko 'etau fai 'o e Sakalameniti 'o e 'Ohomohe 'oku tau fai ai 'etau fakafeta'i ki he 'Otua ko e 'uhi ko e ngaahi lelei kotoa pe 'oku ne fakakoloa'aki 'ene fakatupu pea mo 'ene fakamo'ui 'oku fai kiate kitautolu 'i hono 'Alo ko Sisu Kalaisi. Ko e feilaulau 'o e fakafeta'i ko e 'uhi ko e fakalelei kuo fai 'e he 'Otua mo kitautolu 'i hono 'Alo, ko Sisu Kalaisi (Loma 5:1, 8).

C) 'Ohomohe ko e Fakamanatu

Ko e 'Ohomohe ko e fakamanatu 'o e pekia mo e toetu'u 'a hotau 'Eiki ko Sisu Kalaisi (1 Kol. 11:23-25). Ko e ma ko e taibe 'o hono sino na'e hoka taoa pea ko e uaine ko e taibe 'a hono ta'ata'a na'e tafe 'i he kolosi ko e fakamolemole 'o 'etau hia (Sione 6:54). 'Oku mahu'inga foki ke tau mahino'i ko 'etau fakamanatu 'o 'ikai ko hono sino pe ko hono ta'ata'a mo'oni ia. Ko e taimi 'oku 'inasi ai ha taha 'i hono sino pea mo hono ta'ata'a 'oku ne 'inasi ai 'i he fakamolemole pea mo e fakafo'ou 'ia Sisu Kalaisi. 'Ikai ngata ai ka 'oku ne fakamanatu 'a e hufekina 'oku fai 'e Sisu Kalaisi ma'a kitautolu 'i he 'aho mo e po ko e 'uhi ko hotau ngaahi vaivai (Loma 8:34; Hepelu 7:25). 'Oku to e hanga foki 'e he 'etau fai 'a e 'Ohomohe 'o fakamanatu 'a e lotolotoi 'a e 'Eiki Toetu'u 'i hotau lotolotonga.

D) 'Ohomohe mo e Laumalie

Ko e Laumalie Ma'oni'oni ko la 'oku ne tapuaki'i 'a e ongo 'elemeniti ke mo'oni 'a e lotolotoi 'iate kitautolu 'a e 'Eiki Toetu'u. Ko e Laumalie 'oku ne ngaue 'i loto 'i he tokotaha 'oku ne tali 'a e 'Ohomohe ke fai 'a e fakapapau pea mo e fakafo'ou mo'ui 'i he feilaulau kuo fai 'e Sisu Kalaisi. Ka 'ikai 'a e Laumalie pea 'i 'ikai mahu'inga malie 'a 'etau fai 'a e 'Ohomohe (Sione 14:26; Ngaue 11:47-48).

E) 'Ohomohe ko e Kautaha 'i he Sino 'o Kalaisi

'Oku faka'ilonga'i 'e he 'Ohomohe 'a e kau fakataha 'a e kainga 'o Kalaisi. 'Oku nau kai pe mei he ma pe 'e taha 'a ia ko e sino 'o Kalaisi pea nau inu pe mei he toto pe 'e taha 'a ia ko e ta'ata'a 'o Kalaisi. Pea neongo pe 'oku tau toko fiha ka 'oku tau kai ai pe mei he ma pe 'e taha pea tau inu ai pe mei he ipu pe 'e taha 'a ia ko e ta'ata'a 'o Kalaisi (Sione 6:54-56;). Ko ia 'a e kai mo'oni pea mo e inu mo'oni.

Fakama'opo'opo

Ko 'eni 'a e ongo sakalameniti 'oku tauhi 'e he siasi 'oku kau ki ai 'a ia ko e misiteli 'a e ngaue fakamo'ui 'a e 'Otua 'oku ne fai 'iate kitautolu. Ko kinatolu 'oku nau 'inasi 'i he ongo sakalameniti ko 'eni 'oku fakahaa'i ai 'enau tukupa pea mo 'enau kovinanite mo honau 'Eiki huhu'i ke nau talangofua ki ai 'i he 'aho kotoa pe 'o 'enau mo'ui. 'Oku to e fakahaa'i foki 'i he 'enau ngaue'aki 'a e ongo sakalameniti tapu ni ko e kakai kinautolu kuo fai 'a honau fakalelei mo e 'Otua 'ia Sisu Kalaisi pea kuo nau tali 'a e fakalelei ko ia. Ko ia ai ko e tokotaha 'oku ne fai 'a e ouau 'o e ongo sakalameniti tapu kuo 'osi fai 'ene fakalelei mo e 'Otua 'i hono 'Alo ko Sisu Kalaisi.

Neongo ko e ngaahi 'elemeniti 'oku tau ngaue'aki ki he ongo sakalameniti toputapu ni ko e matelie pe (vai pea mo e ma mo e uaine) ka 'oku nau fakafofonga 'e kinautolu 'a e sino pea mo e ta'ata'a 'a hotau 'Eiki huhu'i. Ko ia kuopau ke fai 'a'apa 'etau ngaue'aki 'a e 'elemeniti 'o e ongo Sakalameniti (1 Kolinito 11:28-29). 'Oku 'uhinga ia tau fakama'a kitautolu pea ke tau tokanga foki ke 'oua na'a li'aki 'a e ngaahi 'elemeniti 'i he lolotonga ha Sakalameniti ko e 'uhi na'a tuenoa 'a e sino mo e ta'ata'a 'o Kalaisi. Kapau ko e sakalameniti 'o e 'Ohomohe 'oku fai ka'oku fu'u tokolahi 'a e kakai pea 'oku taau leva ke 'i ai ma'u pe ha taha ke tauhi 'a e tepile 'oku 'i ai 'a e 'elemeniti ke ne toki 'oatu ki he kau tufa. Manatu'i ko e ongo ouau toputapu pe 'eni 'e ua 'oku tauhi 'e hotau siasi pea 'oku taau leva ke fai 'apasiasia.

Reference

1) Chauvet, Lous – Marie, "Sacrament", in *Encyclopedia of Christian Theology*, edit. By Jean – Yvies Lacoste, New York, 2005).

2) Wallace, R. S, "Sacrament", in *The International Standard Bible Encyclopedia*, edit. by Geoffrey W. Bromiley, 256-258.

3) Wallace, R. S, "Sacrament", in *Evangelical Dictionary of Theology*, edit. by Walter A. Elwell, 965.

4) *Baptism, Eucharist, and Ministry*, World Council of Churches, Geneva, 1982.

